

Piritta Pärssinen

HYVÄ TOKOKOIRA

Hyvän tokokoiran määrittely on aivan yhtä hankalaa kuin minkä tahansa muun hyvän koiran määrittely. Tietyt yleispiirteet ovat hyvälle tokokoirille yhteisiä, mutta toisaalta huippukoirissakin on suuria eroja. Muutaman piirteen voi nostaa kuitenkin esille hyvistä tokokoirista

Työskentelyhalukkuus

Koiran pitää olla motivoitunut työskentelemään ohjaajansa kanssa. Jos tämä puuttuu, superominaisuuksillakaan varustelulla koiralla ei tee yhtään mitään. Halu luodaan yleensä jo pentuaikana ohjaajan kanssa yhdessä tekemällä (harjoittelemalla arkiasioita elämässä, liikkumalla yhdessä eri paikoissa, leikkimisellä, perushoitamisella jne.). Jos koira on ”liian” itsenäinen, sen itsenäisyyttä ei kannata korostaa, vaan tehdään enemmän sellaisia asioita, joissa koiran kannattaa tarkkailla ohjaajaa ja toimia ohjaajan kanssa yhteistyössä. Tällaisille koirille sopivat mm. piiloleikit ohjaajan kanssa sekä naksuttelu ja siinä temppujen opettaminen sheippaamalla. Epäitsenäisen koiran kanssa puolestaan vahvistetaan itsenäisyyttä (esine-etsinnät, jälki ja myös naksuttelu, jossa koira onnistuu melko helposti alussa), koska ylemmissä luokissa tulee liikkeitä, joissa koira joutuu työskentelemään itsenäisestikin.

Palkkiohulluus

Työskentelyhalukkuutta lisää onnistuminen ja tekemisen vahvistaminen eli palkitseminen. Palkkioiden ja palkitsemisen opettaminen on helpointa tehdä pennun kanssa: opetetaan pennulle erilaisia palkitsemistapoja (leikkiminen lelujen kanssa, leikkiminen ohjaajan kanssa ilman leluja, namipalkkaus, ruokakuppipalkkaus, saalistaminen ja taisteluleikit jne.). Palkitsemistavoissa on hyvä olla olemassa sekä rauhallisia palkkioita (silittelyt, rauhalliset kehut) sekä innostavia palkkioita, koska näitä molempia tarvitaan myöhemmin. Mitä useammanlaisista palkkioista koira pitää, sitä helpompi sitä on yleensä kouluttaa. Lisäksi palkkioihin lisätään kehuminen (ja mahdollisesti naksu) ja ohjaajan eleet, joiden avulla voidaan koiralle kertoa palkkion olevan tulossa. Näistä osaa voi käyttää myöhemmin kokeessakin, jolloin koira pääsee kehumään (ja palkitsemaan) tehtävien välillä.

(Kuva Hanna-Mari Laitala)

Jos koira ei ole kiinnostunut palkkioista, on sen kouluttaminen vähintään hankalaa. Tuolloin koiran kanssa ei voi tehdä paljon toistoja ja eikä sen kanssa voi harjoitella usein. Suurin osa hyvistä tokokoirista on erittäin helppoja motivoida työskentelemään siksi, että ne ovat ns. palkkiohulluja ts. kiipeävät vaikka puuhun palkkion perässä. Palkkiohullu koira antaa ohjaajan virheitä anteeksi,

kestää toistoja ja epäonnistumisia sekä jaksaa yrittää paljon/pitkään saadakseen palkkion. Osalla koirista palkkiohulluus on olemassa valmiina (johtuen niiden alkuperäisestä käyttötarkoituksesta; ne motivoituvat *sisäisesti*, ilman opettamista esim. saaliin perässä juoksemisesta tai saaliin kantamisesta) ja näiden kouluttamisessa palkitsemisen opettaminen on erityisen helppoa.

Leikkimistä ja palkitsemista voi yrittää opettaa koiralle, jos se ei sitä osaa tai ei pidä siitä. Namipalkkausta voidaan tehdä niin, että koira joutuu hieman jahtaamaan namia ennen kuin saa sen kiinni tai se saa ottaa namin kopiksi. Leikistä piittaamattomille koirille voidaan käyttää nameilla täytettyä vanhaa sukkaa, jota koira saa jahdata ja repiä saadakseen sieltä nameja. Taisteluleikeissä koiran annetaan aluksi voittoa heti sen kiskoessa lelua vähänkin ohjaajan esittäessä heikkoa ja liikkeessä kiskovan koiran perässä. Ilman lelua leikittäessä voidaan koiran kanssa painia, sitä voidaan taputella ja tönä kylkiin sekä koira voidaan ”retuuttaa” – tarkkaillaan, miten koira leikkii muiden koirien kanssa ja yritetään samaa ohjaajan toimiessa toisena koirana. Ohjaaja aloittaa leikkihetken ja niiden kesto alussa on maksimissaan muutamia minuutteja, jotta koira ei ehdi lopettaa leikkimistä ennen kuin ohjaaja päättää leikin loppuneen. Lopuksi koiralle voidaan antaa useampia nameja tai se saa kantaa lelua.

Hyvä rakenne

Toko ei ole fyysisesti rankka laji (kuten esim. viesti tai suojele) eikä siten vaadi koiralta tiettyä rakennetta tai tiettyjä fyysisiä ominaisuuksia. Kuitenkin keskikokoinen (n. 50cm säkä), normaalirakenteinen ja normaalisti kulmautunut koira on rakenteensa puolesta sopivin tokoon. Pienen koiran kanssa ongelmiksi tulevat koiran näkeminen ja ohjaajan mahdolliset kumartelut koiran puoleen. Pienempien koirien etuja ovat ketteryys ja yleensä nopeat liikkeet. Isojen koirien liikkuminen on usein kömpelömmän näköistä kuin pienten koirien, varsinkin kun tokossa koiran pitäisi pystyä laukkaamaan 8-10m pätkiä paikaltaan liikkeelle lähtien ja pysähtyen samassa matkassa (vrt. esim. tanskandoggi ja papillon samalla matkalla). Toisaalta isommat koirat saattavat tehdä tiettyjä liikkeitä selkeämmin ja niiden kouluttaminen voi olla helpompaa tekniikan osalta, kun koiran jokaisen varpaankin erottaa verrattuna pienempiin lajitovereihinsa.

Normaali rakenne (kulmaukset, selän pituus jne.) ovat myös hyviä ominaisuuksia koiran liikkumista ja toimintaa ajatellen. Hännän huono (liian alas) kiinnittyminen ja lanneosan viat voivat aiheuttaa huonoja istumisia ja vaikeuksia liikkeellelähdoissä, suorat etuosat huonoja maahanmenoja ja ns. hackney-käyntiä jne. Huskyt jne. ”peruskoirat” liikkuvat yleensä kaikissa askellajeissa vaivattomasti ja pystyvät nopeisiin ja ketteriin liikkeisiin. Mitä kauempana koira on peruskoirasta, sitä enemmän sillä voi olla rakenteensa puolesta esteitä hyväksi tokokoiraksi päätyäkseen.

”Peruskoira” ravaa (kuva Elina Määttä).

Peruskunto ja –terveys kohdillaan

Lajissa kuin lajissa koiralla pitää olla hyvä peruskunto ja -terveys. Hyvä tokokoira ei voi olla lihava eikä liikkuminen saisi sattua siihen (esim. lonkka-, kyynär- tai selkäviat). Hammasvaivat voivat heijastua noutojen heikkoutena, anaalirauhasten vaivat puolestaan istumisongelmina jne. Kuntoa ei normaalin tokosuorituksen aikana juurikaan tarvita, mutta pitemmät kisapäivät ja –reissut ovat myös fyysisesti rasittavia. Etenkin kesähelteellä huonokuntoisten koirien suoritus saattaa kärsiä. Mahdolliset terveysongelmat yritetään huomata ajoissa ja niihin puututaan tarpeen mukaan. Silmien ummistaminen pieneltä ontumiselta saattaa kostautua myöhemmin usean kuukauden treenitaukona.

Keskittyminen ja hermojen hallinta

Keskittymiskykyä vaaditaan koiralta tarpeeksi, samoin hermorakenteen pitää olla kohtuullinen. Perusharrastuskoiralla voi olla puutteita hermorakenteessa, sillä voi olla jonkinlaista paikka-arkuutta tms. Hyvällä tokokoiralla näitä on vähän, se kestää ihmisiä ja muita koiria ympärillään stressaantumatta niistä, jaksaa odotella rauhallisesti kisapaikalla mahdollisesti yksinkin eikä matkustaminen pelota sitä. Erilaiset paikat ja pinnat eivät myöskään jännitä sitä ja toimintakyky säilyy, vaikka ympäristössä olisi paljon melua ja liikettä. Em. asioista osa on sellaisia, että niihin ohjaaja voi vaikuttaa vain vähän. Osaan puolestaan voi vaikuttaa harjoittelemalla: käydään koiran kanssa pennusta lähtien erilaisissa paikoissa, liikutaan epätasaisilla ja liukkailla pinnoilla, tutustutaan erilaisiin sisähalleihin, liikutaan koiran kanssa ihmisten ilmoilla (kaupunkikävelyt) ja paikoissa, joissa on paljon koiria (treenit, näyttelyt) jne. Kaikissa näissä paikoissa koiran kanssa voidaan tehdä harjoituksia, esim. pennun kanssa leikkimistä, kontaktia ja rauhoittumista.

(Kuva Päivi Lamminen)

Rauhoittuminen ja odottelu

Vaikka hyvältä tokokoiralta vaaditaan räväkkyyttä ja nopeutta, pitää sen myös osata rauhoittua. Hyvä tokokoira on on-off –tyyppinen koira, joka tekee nopeasti reagoiden, kun saa luvan ja kun mitään ei tapahdu, koirakaan ei tee mitään (esim. steppaile paikoillaan, säntäile muualle, kaiva maata, nuuskuttele jne.). Aloillaanolotaitoa ei tarvita paljonkaan alemmissa luokissa, joissa liikkeestä toiseen siirrytään nopeasti, mutta ylemmissä luokissa voi koiran kanssa joutua kehässä odottamaan pitempiä aikoja, ennen kuin saadaan lupa suorittaa liikkeitä. Jos noina aikoina koira joutuu ”viihdyttämään”, jotta sen mielenkiinto pysyisi yllä tai ettei koira karkaisi kehästä tms., on suorittaminen hankalampaa, koska ohjaajan pitää keskittyä sekä koiraan että liikkeenohjaajaan.

Ihanteellinen koetilanne on sellainen, jossa liikkeiden välillä koira pysyy ilman käskytystä ohjaajan luona ja siirtyy ohjaajan mukana seuraavan liikkeen aloituspaikkaan vaivatta tai liikkeiden välillä koira käsketään aloilleen ja se on siinä rauhassa. Tämä saadaan aikaan jo alkuharjoittelussa, jossa opetetaan koira pitämään yhteyttä ohjaajaan (ohjaaja ei pidä kontaktia koiraan sitä koko ajan kutsuen tai sille höpöttäen, vaan koira pitää kontaktia ohjaajaan; koiran ei anneta harhailta kentällä missä sattuu harjoituksen aikana, vaan se pidetään esim. hihnassa; tehdään kontaktikävelyharjoituksia jne.). Kentällä koiralle kerrotaan harjoitusten alkavan esim. kutsumalla se luokse, tehdään harjoitus ja vapautetaan koira selvästi (vapaa, loppu), kun harjoitus loppuu. Koiralle voidaan myös opettaa rauhoittumissana, jolloin koira joko istuu tai menee makuulle ja odottelee siinä uuden tehtävän alkamista. Samaa voidaan sitten käyttää koetilanteessa.

(Kuva Hanna-Mari Laitala)

Suhde ohjaajaan

Tärkein viimeisenä eli suhde ohjaajaan: hyvä suhde näkyy kehässä koiran ja ohjaajan välisessä kommunikaatiossa ja etenkin epäonnistumisen sattuessa. Kun suhde toimii, koira noudattaa tai ainakin yrittää noudattaa ohjaajan käskyjä parhaansa mukaan. Jos epäonnistumisia sattuu, ohjaaja ei pura mielipahaansa koiraan, vaan toteaa epäonnistumisen olevan osa koirankoulutusta. Ja harjoittelee sen jälkeen paremmin, jotta epäonnistumisia sattuisi vähemmän. Koira huolletaan ja hoidetaan hyvin kisauran päätyttyäkin ja sitä kohdellaan hyvin arkielämässä.

(Kuva Hanna-Mari Laitala)

Perusliikkeiden tärkeys

Tokon kisaliikkeiden perustana on muutamia perusliikkeitä: sivulletulo ja perusasento, kontakti ohjaajaan, suora ja oikeapaikkainen seuraaminen, istu/seiso/maahan –käskyjen osaaminen eri paikoissa suhteessa ohjaajaan ja koiran liikkuaessa, paikoillaan pysyminen, erilaisten esineiden noutaminen ohjaajalle ja irtaantuminen ohjaajasta. Näiden avulla saa suoritettua jo alokas- ja avoimen luokan. Voittaja- ja erikoisvoittajaluokassa tehdään em. liikkeiden muunnoksia tai niitä yhdistetään pitemmiksi liikesarjoiksi. Siellä koiran pitää osata irtaantua vielä kauemmaksi ohjaajasta (ruutu, merkki) ja ottaa ohjausta (ohjattu nouto). Kaukokäskyt ovat oma liikekokonaisuutensa, jota kannattaa harjoitella eri käskyillä kuin perusistumista, -maahanmenoa ja -seisomista.

Perusliikkeet pitää opettaa huolellisesti, vaikka niihin menisi ohjaajan mielestä liikaa aikaa ja ohjaaja tekisi mieluummin jo koeliikkeitä. Jos niiden opettamisessa laiskottelee, saa melko varmasti myöhemmin tehdä (turhaa) työtä korjatessa esim. vinoa perusasentoa. Ja kokeessa tulee turhia pistemenetyksiä.

Ei täytä kriteereitä...

Jos oma koira ei täytä em. kriteereitä ja se on koulutettukin vähän miten sattuu, onko kaikki toivo menetetty? Ei vielä, onneksi koirat ovat oppivaisia olentoja ja niitä voi kouluttaa lisää. Kannattaa miettiä, mikä asia vaatii eniten korjausta ja lähtee sitten siitä liikkeelle. Jos ongelmia on koiran motivaatiossa, tarkistetaan ensin koiran terveystilanne, sitten mietitään palkitsemista ja suhdetta ohjaajaan ja näiden kautta lähdetään hakemaan parannuskeinoja. Perusliikkeiden heikkous on korjattavissa uudelleen kouluttamisella, jossa monesti on helpompaa lähteä opettamaan huonoa liikettä tai liikkeen osaa kokonaan uudelleen, uudella käskyllä ja uudella tavalla. Suurin osa ongelmista on korjattavissa, kun asiaan paneutuu kunnolla ja on valmis tekemään töitä yhdessä koiran kanssa.